

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Ключові слова: дизайн-освіта, особистісно зорієнтоване навчання, педагогічне проектування, учитель трудового навчання, фундаменталізація знань.

И. В. САВЕНКО

ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ СОДЕРЖАНИЯ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ ТРУДОВОГО ОБУЧЕНИЯ К ПРЕПОДАВАНИЮ ОСНОВ ДИЗАЙНА

Рассматриваются основные положения формирования содержания подготовки будущих специалистов по технологическому образованию к осуществлению дизайнерской деятельности в общеобразовательных учебных заведениях. Обосновано, что формирование базового ядра знаний, умений и навыков будущего учителя должно осуществляться при условии фундаментальной научной, общекультурной и профессиональной подготовки и подчиняется определенным принципам педагогического проектирования. Отмечено, что дизайн-образование – это мощный образовательно-воспитательный потенциал, направленным на проектирование и обеспечение гуманитарной и культурологической направленности обучающего. Дизайнерское проектирование является ценностной характеристикой профессионального образования будущих учителей трудового обучения, способствует развитию особого типа и культуры мышления, направляет на педагогические ценности и определяет индивидуальную образовательную траекторию профессионального развития.

Ключевые слова: дизайн-образование, личностно-ориентированное обучение, педагогическое проектирование, учитель трудового обучения, фундаментализация знаний.

I. SAVENKO

THEORETICAL CONTENT FOUNDATION OF PREPARING TEACHERS OF LABOR TRAINING TO TEACHING BASIS OF DESIGN

In the article the basic principles of shaping the content of training future teachers of technology education to realize design activity in schools have been considered. Formation of the basic core knowledge, abilities and skills of future teachers should be provided in the fundamental scientific, general and cultural and professional training that is subjected to certain principles of pedagogical design. Design education as a powerful educative potential aimed at designing and providing humanitarian and cultural orientation of a student has been revealed. The design is a valued feature of professional education of future teachers of labor studies and promotes the development of a special type of culture and thinking that directs to educational values and determines the individual educational strategy of professional development.

Keywords: design education, person oriented education, pedagogical design, a teacher of labor training, knowledge fundamentalization.

В умовах сучасного розвитку українського суспільства, інтеграції освіти нашої держави зі світовим та європейським освітнім простором все більшої актуальності набувають продуктивні підходи щодо запровадження у вітчизняну систему освіти, які б забезпечували не лише кількісну реалізацію завдань обов'язкового навчання, а й підносили на значно вищий рівень освіченість і культуру громадян. Підготовка різносторонньо розвиненої особистості, здатної до активної адаптації в суспільстві, самостійного життєвого вибору, початку власної трудової діяльності, продовження фахової підготовки впродовж життя, самоосвіти та самовдосконалення, є одним із пріоритетними завдань сучасної школи. Тому система підготовки майбутніх учителів, зокрема вчителів трудового навчання, зумовлює перебудову професійної підготовки майбутніх фахівців відповідно до міжнародних освітніх стандартів.

Запровадження нових форм господарювання, зростання обсягу знань про можливі перетворення матеріалів, енергії й інформації потребують модерних підходів і напрямків діяльності, що забезпечуватимуть вирішення майбутніми учителями трудового навчання як традиційних, так і нових завдань, визначених сучасними тенденціями розвитку освіти.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Підвищення ефективності системи вітчизняної технологічної освіти передбачає оновлення загально-педагогічної, загально технічної, навчально-методичної та фахової підготовки і пов'язано з дизайн-освітою майбутніх учителів трудового навчання.

Метою статті є теоретичне обґрунтування змісту дизайнерської проектно-технологічної підготовки майбутніх учителів трудового навчання до навчання основ дизайну в загальноосвітніх навчальних закладах.

Проблемі формування змісту професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання присвячений науковий доробок В. Абрамчука, О. Коберника, М. Мельника, В. Сидоренка, В. Симоненка, В. Стешенка, А. Терещука, Г. Теерщука, О. Туржанської та ін.

Професійна підготовка майбутніх учителів технологій до викладання дизайнерських дисциплін у різних країнах розкрита в працях Г. Андреевої, Б. Вульфсона, О. Джуринського, В. Кудіна, В. Лапчинської та ін.

Досвід підготовки майбутніх педагогів до викладання основ дизайну в Україні розкриті у публікаціях Є. Антоновича, О. Бойчука, В. Бутенка, О. Бондара, В. Вдовченка, В. Даниленка, Є. Лазарєва, С. Мигалья, Л. Оршанського, В. Тименка, В. Титаренко, О. Фурси, В. Шпільчака, М. Яковлева та ін.

Однією з найважливіших умов досягнення успіху в підготовці школярів до діяльності у сферах виробництва, обслуговування є відповідна підготовка вчителя трудового навчання до її реалізації. В зв'язку з цим удосконалення професійної підготовки сучасного вчителя загальноосвітніх навчальних закладів розглядається нині як одна із важливих складових реформування системи вищої педагогічної освіти.

Сучасний вчитель трудового навчання має знати закони, загальні закономірності і процеси, які відображаються в світогляді через єдину наукову картину світу і пов'язані із сферами їх практичного застосування та інноваційною діяльністю. В основі інноваційної діяльності нинішнього педагога лежать методологічні орієнтації, що виходять як на загальнонаукові, так і гуманітарні методи пізнання та освоєння дійсності.

До найважливіших компонентів підготовки майбутнього педагогічного фахівця належить зміст освіти: цілеспрямований педагогічний процес системи наукових знань, умінь і навичок, оволодіння якими передбачає різнобічний розвиток особистості. Тлумачення змісту освіти як відображення елементів соціального досвіду людства є результатом тривалого розвитку теорії навчання, адже визначальним для змісту освіти, зокрема технологічної, в усі періоди розвитку суспільства був прогрес виробництва.

Формування змісту технологічної освіти передбачає створення таких умов, які би давали можливість майбутнім фахівцям самостійно обирати з великого обсягу інформації і відповідних сфер професійної діяльності той напрямок, що найбільше відповідає індивідуальним інтересам та запитам. Звідси виникає потреба у визначенні базового ядра знань, умінь та навичок, якими повинен володіти майбутній вчитель трудового навчання. Дотримання таких вимог можливе за умови фундаментальної наукової, загальнокультурної та фахової підготовки.

Фундаменталізація освіти визначається як генеральний шлях підготовки фахівця, що задовольняє вимоги розвитку суспільства. В широкому розумінні освіта – це процес інтелектуальної підготовки молоді до життя та праці, засвоєння систематизованих знань і формування на їх основі світогляду, розвитку пізнавальних сил (мислення, мови, уяви, пам'яті тощо), а також володіння вміннями і навичками практичного застосування загальноосвітніх та професійних знань. У результаті цього процесу здійснюється передача від покоління до покоління духовних надбань, які надбало людство, засвоєння суспільно-історичного пізнання, відображеного в науках про природу, людину, суспільство, в техніці, мистецтві тощо, а також оволодіння практичними навичками та вміннями.

Як відомо, фундаменталізація освіти здійснюється на мікро- та макрорівнях. Суть мікрорівневої освітньо-професійної підготовки майбутнього фахівця полягає у тому, що фундаменталізація знань відбувається на основі загальнотеоретичного опису предметів незалежно від їх природи. «Розкриття фундаментального в предметі уявляється як виділення основ його існування, єдиних для усіх конкретних форм його буття», – пише Д. Коломієць [1]. Як засіб вивчення та засвоєння предмета можна використати загальнонауковий метод дослідження – системний аналіз.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Фундаменталізація у предметі визначається змістом знань внаслідок специфічної пізнавальної діяльності, що організовується за рахунок задач, включених до змісту професійних як побудова їх орієнтовної основи. Підґрунтям такої діяльності є багатоаспектний аналіз об'єкта та обмеження в його дослідженні: встановлення усіх характеристик, визначення способу рішення, аналіз його результату з предметного та професійного аспекту.

Макрорівнева освітньо-професійна підготовка майбутнього фахівця полягає у вивченні майбутніми педагогами фундаментальних наук, основні положення яких викладені у відповідних навчальних курсах. До них відносяться, зокрема, фізика, хімія, біологія, математика, політологія, соціологія, психологія тощо. Ці фундаментальні науки, дають змогу, фахівцеві результативно вільно орієнтуватися у своїй предметній галузі, самому аналізувати в ній науковий потенціал.

Відповідно до вищезазначеного можна визначити основні складові змісту підготовки майбутнього вчителя. Це загальна підготовка як процес засвоєння систематизованих знань та умінь про явища природи, формування світогляду та розвитку пізнавальних сил особистості на основі закономірностей природничих і соціальних наук про явища, що ними вивчаються, професійно-орієнтована підготовка як процес засвоєння систематизованих знань і умінь про використання закономірностей і явищ природи та суспільства, про побудову науково обґрунтованих спільних методик із відтворення цих явищ в суспільно-виробничій практиці людей; фахова підготовка як процес засвоєння систематизованих знань та умінь про конкретне і практичне конструювання та застосування відомих способів діяльності до практики одиничних об'єктів. В кожній з цих складових є свої фундаментальні науки, які розглядають найбільш загальні аспекти наукового пізнання.

Самі ж знання, необхідні для підготовки майбутнього вчителя, можуть бути різних рівнів узагальнення, конкретизації та застосування. Так, природничі знання – це знання про основні теорії та закони явищ природи і суспільного життя: матерію та її форми руху і взаємодії, речовини та їх взаємоперетворення, організми та їх взаємодії, людину та її життєдіяльність, психіку та мислення, соціум та розвиток суспільства. Ці знання набуваються внаслідок вивчення навчальних дисциплін: «Загальна фізика», «Вища математика», «Загальна хімія», «Психологія», «Філософія» тощо.

Технічні знання – це знання про структуру та природні процеси, які діють у штучно створених системах, що дозволяють цілеспрямовано застосовувати та використовувати ці процеси. Їх набувають внаслідок вивчення таких навчальних дисциплін, як «Технічна механіка», «Машинознавство», «Загальна електротехніка» й ін.

Методологічні знання – це знання, пов'язані з вивченням підходів для розробки чи дослідження певних природних або штучних процесів та об'єктів. Такі знання набувають внаслідок вивчення навчальних дисциплін: «Основи теорії технологічної освіти», «Філософія освіти» тощо.

З іншої позиції, на думку більшості науковців [1; 2; 3; 5; 6], зміст освіти має відійти від утвердження готової суми знань і формуватись у напрямку особистісно зорієнтованих методик навчання, відповідно створювати такі умови, коли вивчення теоретичного матеріалу та формування умінь відходить на другий план, натомість поступаючись місцем усвідомленій творчій діяльності. Орієнтованість навчально-виховного процесу на особистість майбутнього фахівця означає, що зміст освіти має бути значимим для кожного хто навчається, що автоматично відкриває шлях для таких технологій, які дозволяють самостійно конструювати, а не запам'ятовувати наперед визначений зміст освіти.

Разом з тим особистісно-орієнтоване навчання сприяє становленню та розвитку особистості майбутнього фахівця, орієнтує його на пізнавальні, моральні, духовні цінності і передбачає створення такої системи цінностей у навчальному процесі, яка стимулюватиме творчий розвиток особистості, засвоєння соціального досвіду в контексті культурного розвитку суспільства.

Проектуючи це твердження на процес підготовки майбутнього вчителя трудового навчання, зазначимо, що пріоритетною складовою змісту зазначеної підготовки є дизайн-освіта як потужний освітньо-виховний потенціал спрямований на формування проектного мислення людини.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Дизайн, визначений сучасним культурним розвитком, є методом побудови світу. У зв'язку з цим виникло трактування сучасної цивілізації як епохи проектної культури, орієнтованої на динамічні зміни способу життя, середовища, прогрес у всіх сферах життєдіяльності. Відповідно проектна культура тісно пов'язана з проектною діяльністю і має за мету створення штучного предметного середовища людини. При цьому проектність є такою ознакою людини, яка проникає у всі сфери її життя. Отже, проектування пронизує професійну діяльність фахівців різних галузей, зокрема, ціннісною характеристикою професійної освіти майбутніх учителів трудового навчання, що сприяє розвитку в них певного типу і культури мислення.

Дизайн як змістовна основа підготовки майбутніх учителів трудового навчання відповідає сучасним вимогам й тому, що забезпечує гуманітарну та культурологічну спрямованість, значно збільшуючи цінність фахової підготовки.

Розробка та обґрунтування змісту освіти, для врахування особистісно-орієнтованого навчання, можливі, за умов використання педагогічного проектування. На думку В. Прусака, у вищій освіті проектування є формою організації педагогічної взаємодії, а в гуманістичній педагогіці будь-які дії, пов'язані зі зміною освітніх систем, спрямовуються на педагогічні цінності й орієнтуються на людину [4]. Відповідно при проектуванні дизайн-освітнього середовища така форма може виконувати педагогічні функції, а принципи і методи дизайну мають стати основою при формуванні змісту підготовки педагогічних фахівців.

Проектування дозволяє створити як масштабні проекти спрямовані на реформування освітньої галузі так і проекти модернізації навчально-виховного процесу конкретного навчального закладу чи освітньої програми підготовки за конкретною спеціальністю.

Особливість педагогічного проектування змісту освіти майбутніх учителів трудового навчання полягає в тому, що воно має інтегративний характер і поєднує загальнотеоретичні, загальнотехнічні, художньо-конструкторські та психолого-педагогічні знання. При підготовці майбутніх учителів трудового навчання до викладання основ дизайну в загальноосвітніх навчальних закладах загальнотехнічні та художньо-конструкторські знання є предметом діяльності, а психолого-педагогічні – засобом її здійснення.

Отже, зміст підготовки вчителів трудового навчання до викладання основ дизайну визначається існуючими законами, концепціями розвитку освітніх систем, освітніми стандартами, програмами та навчальними планами, що загалом є педагогічним проектуванням зі створення моделі освіти, проекту освіти і педагогічного конструкту. При цьому зміст підготовки майбутніх педагогів технологічної галузі – це система, основними компонентами якої є діагностика, прогнозування, моделювання, планування і конструювання освітньо-виховного середовища.

Прикладом наскрізного педагогічного проектування змісту підготовки вчителів трудового навчання до викладання основ дизайну може бути система змістовних модулів, що передбачає поступове оволодіння комплексом знань з навчальних дисциплін: «Малюнок та основи композиції», «Нарисна геометрія та креслення», «Історія мистецтв», «Архітектурно-дизайнерське матеріалознавство», «Основи конструювання та моделювання», «Технічна естетика та ергономіка», «Основи комп'ютерних технологій», «Методика викладання дизайну», «Дизайн-практикум» тощо. Такий комплекс навчальних дисциплін спрямований на оволодіння спеціальними професійними знаннями, уміннями та навичками, а також формування у майбутніх педагогів професійних компетентностей у галузі дизайнерської діяльності.

З огляду на вищесказане можна зробити висновок, що зміст підготовки вчителів трудового навчання до викладання основ дизайну є проектованим педагогічним процесом, який визначає індивідуальну освітню траєкторію професійного розвитку майбутнього педагога і передбачає послідовність реалізації навчальної діяльності студента відповідно до його здібностей, можливостей, мотивації та інтересів.

З урахуванням позитивного досвіду розвитку вищої педагогічної освіти у країнах європейської спільноти та набутого власного досвіду подальшого дослідження потребують удосконалення змісту, форм і методів організації чинної системи педагогічної освіти в Україні, зокрема, системи підготовки вчителів дизайну і технологій.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

ЛІТЕРАТУРА

1. Коломієць Д. І. Інтеграція знань з природничо-математичних і спеціальних дисциплін у професійній підготовці учителя трудового навчання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2001. – 20 с.
2. Методика трудового навчання: проектно-технологічний підхід: навч. посібник; за заг. ред. О. М. Коберника, В. К. Сидоренка / Бербець В. В., Дубова Н. В., Коберник О. М., Кравченко Т. В. та ін. – Умань: КопіЦентр, 2007. – 204 с.
3. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології: навч. посібник / А. С. Нісімчук, О. С. Падалка, О. Т. Шпак. – К.: Просвіта, 2000. – 368 с.
4. Прусак В. Ф. Дизайнерська освіта в технічному вузі / В. Ф. Прусак // Науковий вісник: зб. наук.-тех. праць. – Львів: Престиж-інформ, 1999. – Вип. 9.5: Проблеми дизайнерської освіти на рубежі ХХІ ст.: наука, освіта, технології. – С. 31–34.
5. Сидоренко В. К. Проектно-технологічний підхід як основа оновлення змісту трудового навчання школярів / В. К. Сидоренко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. – № 1. – С. 2–4.
6. Сучасний урок технологій у старшій школі: навчально-методичний посібник / заг. ред. О. М. Коберника. – Умань: ПП Жовтий, 2011. – 248 с.
7. Учебный план и программы по дизайну и технологии / Департамент образования, Уэльское отделение. Англия, 1998. – 48 с.

REFERENCES

1. Kolomyets' D. I. Intehratsiyaznan' z pryrodnycho-matematychnykh i spetsial'nykh dystsyplin u profesiyiniy pidhotovtsi uchytelya trudovoho navchannya [Integrating knowledge of mathematics and natural sciences spetsialnyh in the training of the teacher labor training], avtoref. dys. kand. ped. nauk, 13.00.04, In-t pedahohiky i psykholohiyiprof. osvity APN Ukrayiny, Kyiv, 2001. 20 p.
2. Metodyka trudovoho navchannya: proektno-tekhnolohichnyy pidkhid: navch. posib. [The method of labor studies, design and technological approach], Berbets V. V., Dubova N V., Kobernyk O M., Kravchenko T V., ta in.; za zah. red. O. M. Kobernyka, V. K. Sydorenka, Uman', KopiTsentr, 2007. 204 p.
3. Nisimchuk A. S. Suchasni pedahohichni tekhnolohiyi: navchal'ny yposibnyk [Modern educational technology], A. S. Nisimchuk, O. S. Padalka, O. T. Hpak, Kyiv, Prosvita, 2000. 368 p.
4. Prusak V. F. Dyzayners'ka osvita v tekhnichnomu vuzi [Design education in technical college], Naukovyy visnyk, zb. nauk. tekhn. pr. L'viv, Prestyzh-inform, 1999. – Vol. 9.5, Problemy dyzayners'koyi osvity na rubezhi XXI st., nauka, osvita, tekhnolohiyi, pp. 31–34.
5. Sydorenko V. K. Proektno-tekhnolohichnyy pidkhid yak osnova onovlennya zmistu trudovoho navchannya shkolyariv [Design and technological approach as a basis to update the content of labor education students], Trudova pidhotovka v zakladakh osvity, 2004, Vol 1, pp. 2–4.
6. Suchasnyy urok tekhnolohiy u starshiy shkoli: navchal'no-metodychnyy posibnyk [Modern technology lesson in high school], zah. red. O. M. Kobernyka, Uman': PP Zhovtyy, 2011. 248 p.
7. Uchebnyi plan i programy po dizainu i tekhnologii [Curriculum and programs for design and technology], Depatr. Obrazovaniya, Uel'skoeotd. Angliya, 1998. 48 p.

УДК 378.147

Л. В. БОЖКО

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ І КРЕСЛЕННЯ У КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Обґрунтовано особливості професійної підготовки майбутніх учителів технологій і креслення. Аргументовано змістову характеристику поняття «професійна підготовка майбутнього вчителя технологій і креслення». Подано характеристику понять «професійна підготовка», «компетентність» і «професійна компетентність». Сформульовано вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів технологій і креслення у контексті компетентнісного підходу, їх професійно значущих якостей. Виявлено особливості компетентнісного підходу в професійній підготовці майбутніх учителів технологій і креслення.